

62017CC00005

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA

HENRIKA SAUGMANDSGAARDA ØEA

od 21. ožujka 2018. (1)

Predmet C-5/17

Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs

protiv

DPAS Limited

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Upper Tribunal (Tax and Chancery Chamber) (Viši sud, Odjel za poreze i Chancery, Ujedinjena Kraljevina))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zajednički sustav poreza na dodanu vrijednost – Direktiva 2006/112/EZ – Izuzeci – Članak 135. stavak 1. točka (d) – Transakcije koje se odnose na plaćanja i transfere – Nepostojanje – Izrada i provođenje planova otplate stomatološke skrbi izravnim teretanjem – Nepostojanje usluge koja podrazumijeva prijenos svote novca – Naplata dugova – Načelo gospodarske stvarnosti – Nepostojanje relevantnosti identiteta službenog primatelja usluge”

I. Uvod

1.

Odlukom od 28. studenoga 2016. koju je Sud zaprimio 6. siječnja 2017., Upper Tribunal (Tax and Chancery Chamber) (Viši sud, Odjel za poreze i Chancery, Ujedinjena Kraljevina) uputio je Sudu zahtjev za donošenje prethodne odluke o tumačenju članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive 2006/112/EZ (u daljnjem tekstu: Direktiva o PDV-u) (2).

2.

Zahtjev je upućen u okviru spora između DPAS Limited i Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs (porezna i carinska uprava Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, u daljnjem tekstu: porezna uprava) povodom odbijanja porezne uprave da izuzme od poreza na dodanu vrijednost (PDV) usluge koje pruža DPAS.

3.

DPAS nudi stomatolozima planove stomatološke skrbi koji se prodaju pod imenom stomatološke ordinacije i pruža usluge upravljanja tim planovima pacijentima koji su na njih pretplaćeni. Pitanje koje se postavlja u glavnom postupku u biti se odnosi na to jesu li usluge koje se pružaju tim pacijentima „transakcije koje se odnose na plaćanja ili transfere” izuzete od PDV-a na temelju članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV-u.

4.

Predložiti li Sudu da na to pitanje odgovori negativno jer pružanje usluge kao što je ona o kojoj se radi u glavnom postupku kao takva ne dovodi do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca. U praksi, taj odgovor znači da takva usluga treba podlijevati PDV-u.

II. Pravni okvir

A. Pravo Unije

5.

U poglavlju 3. glave IX. Direktive o PDV-u, člankom 135. stavkom 1. predviđa se:

„Države članice obvezne su izuzeti sljedeće transakcije:

[...]

(d)

transakcije, uključujući ugovaranje, koje se odnose na depozitne i tekuće račune, plaćanja, transfere, dugove, čekove i druge utržive instrumente, ali isključujući naplatu dugova;

[...]”

B. Pravo Ujedinjene Kraljevine

6.

Člankom 31. Value Added Tax Act 1994 (Zakon o porezu na dodanu vrijednost iz 1994.) predviđa se da se pružanje usluga izuzima od PDV-a ako je obuhvaćeno kategorijom iz Priloga 9. tom zakonu.

7.

Taj Prilog 9., među ostalim, određuje:

„SKUPINA 5 – FINACIJE

[Od PDV-a se izuzima:]

1.

Plaćanje, prijenos ili primanje novca, svih vrijednosnih papira koji predstavljaju novac ili bilo koje zadužnice ili naloga s ciljem isplate novca kao i svaka transakcija koje se odnosi na novac ili ima takve učinke.

[...]

5.

Posredničke usluge u pogledu bilo koje transakcije iz [stavka 1.] (neovisno o tome je li ta transakcija dovršena ili ne) koje pruža osoba koja postupa u svojstvu posrednika.”

8.

U napomeni s objašnjenjem (1A) skupine 5 navodi se:

„Stavak 1. ne uključuje pružanje usluga koje je pripremno za izvršavanje transakcije koja je obuhvaćena tim stavkom.”

III. Glavni postupak i prethodna pitanja

9.

DPAS, što je pokratak za „Dental Plan Administration Services”, izrađuje i provodi planove stomatološke skrbi u Ujedinjenoj Kraljevini.

10.

DPAS nudi stomatolozima planove stomatološke skrbi koji se prodaju pod imenom stomatološke ordinacije i pacijentima stomatologa pruža usluge upravljanja tim planovima. U ovom slučaju „plan stomatološke skrbi” odnosi se na dogovore između stomatologa i njegovih pacijenata na temelju kojih stomatolog prihvaća pružiti određenu razinu stomatološke skrbi, dok pacijent zauzvrat prihvaća mjesečno plaćanje paušalnog iznosa. Taj plan uključuje i druge usluge, odnosno usluge osiguranja i upravljanja plaćanjima koje pruža DPAS.

11.

DPAS upravlja administrativnim i financijskim aspektima te osiguranjem u okviru planova stomatološke skrbi. DPAS osobito savjetuje stomatologe i njihovo osoblje u pogledu izrade plana i pruža materijal za prodaju, kao što su brošure, letci i plakati, obrasci za upis, memorandume za korespondenciju, te planske iskaznice za plan.

12.

Tim se planovima stomatološke skrbi omogućuje pacijentima da ravnomjerno rasporede troškove stomatološke skrbi na cijelu godinu. U tu svrhu pacijenti izvršavaju mjesečna plaćanja DPAS-u putem naloga za „izravno terećenje”. Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, način na koji se provodi izravno terećenje u biti je jednak onome opisanom u točkama 7. do 11. presude Axa UK (3). Taj je sud, kad mu je Sud postavio pitanje u tom pogledu, potvrdio da su usluge koje pruža DPAS „jednake ili vrlo slične” onima koje su opisane u toj presudi.

13.

Do 1. siječnja 2012. DPAS je planove stomatološke skrbi strukturirao kao usluge koje se pružaju stomatolozima, te su se između DPAS-a i stomatologa sklapali ugovori kojima su se provodili ti planovi. DPAS je mjesečno od svakog stomatologa naplaćivao fiksnu tarifu koja je u velikoj većini slučajeva iznosila 366,66 GBP (otprilike 415 eura), kao i tarifu „po pacijentu” od 0,94 do 2,90 GBP (otprilike 1,06 eura do 3,28 eura). DPAS je naplaćivao te tarife tako što ih je odbijao od iznosa prikupljenih od pacijenata putem izravnog terećenja.

14.

U praksi je DPAS tražio od banke pacijenta da na temelju naloga za izravno terećenje izvrši prijenos dogovorenog iznosa s bankovnog računa pacijenta na njihov bankovni račun. DPAS je zatim od svoje banke tražio da na bankovni račun stomatologa prenese ukupan iznos koji mu duguje, uzimajući u obzir samo pacijente koji su svoj mjesečni doprinos platili putem izravnog terećenja i odbitak iznosa koji je DPAS naplatio za svoje usluge.

15.

Porezna uprava smatrala je da je DPAS izvršavao transakcije koje su se odnosile na plaćanja ili transfere, izuzete od PDV-a u skladu s člankom 135. stavkom 1. točkom (d) Direktive o PDV-u ili istovjetnom odredbom Šeste direktive (4).

16.

Sud je 28. listopada 2010. donio presudu Axa UK (5) koja se odnosila na oporezivanje PDV-om usluga koje nudi Denplan Limited (u daljnjem tekstu: Denplan), konkurent DPAS-a koji također nudi planove otplate stomatološke skrbi za račun stomatologa. U toj je presudi Sud odlučio da su usluge poput onih koje pruža Denplan „u nađelu” transakcije koje se odnose na plaćanja, ali treba ih kvalificirati kao usluge naplate dugova te se na temelju toga na njih ne može primijeniti prethodno navedeno izuzeće.

17.

Nakon te presude DPAS je restrukturirao ugovorne aspekte svojih planova stomatološke skrbi od 1. siječnja 2012. na način da više nije nudio samo usluge stomatolozima, nego i pacijentima.

18.

U dopisu od 8. rujna 2011. koji je uputio svojim klijentima stomatolozima, DPAS je u biti objasnio to restrukturiranje na sljedeći način:

—

praktičan učinak presude Axa UK (6) bio je taj da usluge koje DPAS nudi stomatolozima podliježu PDV-u, iako je porezna uprava prije smatrala da su izuzete od PDV-a, što bi dovelo do poskupljenja od 20 % koje bi DPAS trebao prebaciti na svoje klijente;

—

dotad su planovi stomatološke skrbi kojima upravlja DPAS uključivali, s jedne strane, ugovor između DPAS-a i stomatologa u pogledu pružanja usluga planova otplate stomatološke skrbi (dental payment plan services) i, druge strane, ugovora između DPAS-a i pacijenta u pogledu pružanja dopunskog osiguranja;

—

predloženo restrukturiranje sastojalo se od razdvajanja prvog od gore navedenih ugovora na dva ugovora, odnosno ugovor između DPAS-a i stomatologa koji se odnosio na usluge planova otplate stomatološke skrbi (dental payment plan services) i ugovora između DPAS-a i pacijenta koji se odnosio na „sredstva” u okviru planova otplate stomatološke skrbi (dental payment plan facilities);

—

DPAS je pojasnio da je iznos njegovih tarifa ostao nepromijenjen jer je na sebe preuzeo plaćanje PDV-a na usluge koju pruža stomatolozima, uzimajući u obzir da su druge usluge ostale izuzete od PDV-a;

—

DPAS je naglasio da su te promjene bile „isključivo administrativne” i da nisu podrazumijevale „nikakvu razliku u praksi u odnosu na trenutne dogovore”.

19.

DPAS je stomatolozima dostavio i nacrt dopisa koji trebaju uputiti pacijentima koji su pretplaćeni na plan stomatološke skrbi. U tom su dopisu podsjetili na to da su dotad stomatološke ordinacije DPAS-u plaćale troškove upravljanja koji su se odbijali od mjesečnog plaćanja koje je svaki pacijenti provodio izravnim teretanjem. U dopisu su predložili da odsad DPAS zadrži dio mjesečnog iznosa koji se plaća putem izravnog teretanja, u okviru njegove obveze prema pacijentu da upravlja planom otplate stomatološke skrbi, policom dopunskog osiguranja i telefonskom linijom za hitne stomatološke službe. U navedenom se dopisu naglasilo i da se radilo o „isključivo administrativnim izmjenama [koje ne utječu] na pokriće koje se pruža na temelju plana stomatološke skrbi ni na visinu ukupnih mjesečnih plaćanja”.

20.

Sud koji je uputio zahtjev utvrdio je da DPAS pruža usluge pacijentima u okviru novih ugovora. Tim se ugovorima stvorio pravni odnos između DPAS-a i pacijenta na temelju kojeg pacijent prihvaća da jedan dio svakog mjesečnog doprinosa koji se plaća na ime stomatološke skrbi čini naknadu za usluge koje DPAS pruža pacijentu.

21.

Taj sud ipak nije donio zaključak u pogledu toga izuzimaju li se od PDV-a usluge koje DPAS pruža pacijentima. Nacionalni sud naglašava da, u svrhu odgovora na to pitanje, valja utvrditi jesu li te usluge transakcije koje se odnose na plaćanja i transfere u smislu članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV-u, kao i, ako je potrebno, čine li naplatu dugova. U tom pogledu smatra da se u presudama *Bookit* (7) i *National Exhibition Centre* (8) nije na dovoljno jasan način riješilo to pitanje.

22.

U tim je okolnostima Upper Tribunal (Tax and Chancery Chamber) (Viši sud, Odjel za poreze i Chancery) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1.

Je li usluga, poput one koju pruža porezni obveznik u [glavnom predmetu] i koja se sastoji u tome da na temelju naloga za izravno teretanje porezni obveznik prenese novac s bankovnog računa pacijenta pacijentovu stomatologu i osiguravatelju, po odbitku svoje naknade, pružanje usluga transfera ili plaćanja koje je izuzeto od PDV-a u smislu članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV-u? Konkretno, je li na temelju presuda [od 26. svibnja 2016. *Bookit* (C-607/14, EU:C:2016:355) i *National Exhibition Centre* (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357)] moguće zaključiti da se izuzeće od plaćanja PDV-a u članku 135. stavku 1. točki (d) [Direktive o PDV-u]

ne primjenjuje na uslugu, poput one koju pruža porezni obveznik u ovom predmetu i prilikom koje porezni obveznik ne tereti sâm ra?une kojima upravlja ili na njih upla?uje sredstva, ve? koja je bitna za taj prijenos, kada do?e do prijenosa sredstava? Ili se na temelju presude [od 28. listopada 2010., Axa UK (C?175/09, EU:C:2010:646)] može do?i do suprotnog zaklju?ka?

2.

Koja relevantna na?ela valja primijeniti kako bi se utvrdilo je li usluga poput one koju pruža porezni obveznik u ovom predmetu obuhva?ena podru?jem primjene ‚naplate dugova‘ u smislu ?lanka 135. stavka 1. to?ke (d) [Direktive o PDV?u]? Osobito, ako (kao što je Sud presudio u presudi [od 28. listopada 2010., Axa UK (C?175/09, EU:C:2010:646)]) u odnosu na istovjetnu ili vrlo sli?nu uslugu) takva usluga ?ini naplatu dugova kad se pruža osobi kojoj se duguje pla?anje (odnosno u ovom predmetu stomatolozima, kao što je to u [gore navedenom] predmetu), predstavlja li ona i naplatu dugova ako je pružena osobi koja duguje pla?anje (u ovom predmetu pacijentima)?”

IV. Postupak pred Sudom

23.

Tajništvo Suda zahtjev za prethodnu odluku zaprimilo je 6. sije?nja 2017.

24.

Pisana o?itovanja podnijele su vlada Ujedinjene Kraljevine i Europska komisija.

25.

Na raspravi održanoj 24. sije?nja 2018. sudjelovali su DPAS, vlada Ujedinjene Kraljevine i Komisija radi saslušanja njihovih o?itovanja.

V. Analiza

26.

Svojim pitanjima sud koji je uputio zahtjev u biti želi znati treba li ?lanak 135. stavak 1. to?ku (d) Direktive o PDV?u tuma?iti na na?in da se na uslugu poput one koju DPAS pruža pacijentima u okviru glavnog postupka primjenjuje izuze?e od PDV?a koje je u njoj utvr?eno u korist „transakcija koje se odnose na pla?anja ili transfere”.

27.

Kako bih odgovorio na ta pitanja, prvo ?u odrediti kriterij koji je utvrdio Sud za odre?ivanje „transakcije koja se odnosi na pla?anja i transfere” u smislu ?lanka 135. stavka 1. to?ke (d) Direktive o PDV?u. Prema mojem mišljenju, iz sudske prakse proizlazi da takva transakcija treba dovesti do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca. U skladu s tim kriterijem, ne ?ini mi se da se pružanje usluge poput one iz glavnog postupka može kvalificirati kao „transakcija koja se odnosi na pla?anja ili transfere” (odjeljak A).

28.

S obzirom na pitanja suda koji je uputio zahtjev, te radi transparentnosti, naglasit ?u da mi se ne ?ini da se to tuma?enje može uskladiti s rješenjem koje je Sud prihvatio u presudi Axa UK (9) u pogledu kvalifikacije „transakcije koja se odnosi na pla?anja ili transfere” (odjeljak B).

29.

Naposljetku, pojasnit ću da činjenica, navedena u drugom pitanju, da porezni obveznik (DPAS) službeno pruža usluge osobi koja duguje plaćanje (pacijentu), a ne vjerovniku tog plaćanja (stomatologu), slijedom izmjene ugovora između tih stranaka, nije relevantna u svrhu primjene tog izuzeća jer je gospodarska stvarnost te usluge ostala nepromijenjena (odjeljak C).

A. Pružanje usluge poput one iz glavnog postupka nije „transakcija koja se odnosi na plaćanja ili transfere” u smislu članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV-u (prvo pitanje)

30.

Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 135. stavak 1. točku (d) Direktive o PDV-u tumačiti na način da usluge poput onih koje pruža porezni obveznik u glavnom postupku i koje se sastoje u tome da se od predmetnih financijskih ustanova traži, s jedne strane, da se na temelju naloga za izravno teretanje prenese svotu novca s bankovnog računa pacijenta na račun poreznog obveznika i, s druge strane, da se zatim taj iznos, nakon odbitka naknade koja se duguje poreznom obvezniku, prenese s potonjeg računa na bankovne račune stomatologa i osiguravatelja pacijenta, čine „transakciju koja se odnosi na plaćanja ili transfere” izuzetu od PDV-a na temelju te odredbe.

31.

Slažem se s vladom Ujedinjene Kraljevine i Komisijom prema kojima na to pitanje treba odgovoriti nije. Drugim riječima, usluga koju DPAS pruža pacijentima, u okolnostima iz glavnog postupka, nije „transakcija koja se odnosi na plaćanja ili transfere” izuzeta od PDV-a na temelju gore navedene odredbe i to zbog razloga koje ću iznijeti u nastavku.

32.

Prema mojim saznanjima, Sud je u presudi SDC (10) prvi put definirao pojam „transakcija koja se odnosi na plaćanja ili transfere” u okviru sustava PDV-a. Prema mojem mišljenju, iz te definicije proizlazi da se određuje i kriterij na temelju kojeg se može odrediti transakcija koja se odnosi na transfer odnosi na to da dođe do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca (11).

33.

Točno je da se ta definicija službeno odnosi na pojam „transfer”, a ne na pojam „transakcija koja se odnosi na transfere” u smislu članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV-u.

34.

U potonjem pogledu Sud je pojasnio da se tekstom te odredbe ne isključuje računu transfera na različite posebne usluge koje stoga čine „transakcije koje se odnose na transfere” u smislu navedene odredbe. čak i ako se ne može isključiti da se odnosno izuzeće može proširiti na usluge koje nisu neraskidivo povezane s transferima, to se izuzeće i dalje može odnositi samo na transakcije koje općenito gledano čine zasebnu cjelinu i koje ispunjavaju temeljne i specifične funkcije takvih transfera (12).

35.

Drugim riječima, složeno pružanje usluga može se kvalificirati kao „transakcije koje se odnose na

transfere” samo ako dovodi do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca.

36.

Osim posebne iznimke u presudi Axa UK (13), koju ?u navesti u odjeljku B u nastavku teksta, Sud je uvijek primjenjivao taj kriterij prijenosa svote novca kako bi utvrdio postojanje „transakcija koje se odnose na transfere” u smislu ?lanka 135. stavka 1. to?ke (d) Direktive o PDV?u (14). Op?enito govore?i, Sud je naglasio da se transakcije ure?ene tom odredbom odnose na usluge ili instrumente ?iji na?in funkcioniranja pretpostavlja prijenos novca (15).

37.

Sud je u nekoliko presuda pojasnio i da se razmatranja koja se odnose na transakcije koje se ti?u transfera primjenjuju i na transakcije koje se odnose na pla?anja. Drugim rije?ima, ta dva pojma predmet su jednakog tretmana u svrhu izuze?a predvi?enog u ?lanku 135. stavku 1. to?ki (d) Direktive o PDV?u (16). Ne ?ini mi se da je jednaki tretman neprikladan jer je transfer jedan od prakti?nih na?ina na koji se mo?e izvr?iti pla?anje. Prema mojem mi?ljenju, jednak tretman ?ak se zahtijeva na?elom porezne neutralnosti, kojem se protivi to da se usporediva pru?anja usluga, koja su stoga u me?usobnoj konkurenciji, tretiraju na razli?it na?in s obzirom na PDV (17).

38.

Naglašavam da je okolnost da DPAS nije financijska ustanova nije dovoljna da se isklju?e usluge koje on pru?a iz podru?ja primjene izuze?a predvi?enog u ?lanku 135. stavku 1. to?ki (d) Direktive o PDV?u. Prema ustaljenoj sudskoj praksi, transakcije na koje se odnosi to izuze?e definirane su prema naravi pru?enih usluga, a ne s obzirom na pru?atelja ili primatelja usluge (18). Stoga je Sud osobito odlu?io da navedeno izuze?e obuhva?a odre?ene usluge koje strukovnim mirovinskim fondovima pru?a subjekt koji nije financijska ustanova, ?ime se osobito podrazumijeva upravljanje pojedina?nim ra?unima radnika i doprinosima koje ispla?uju poslodavci (19).

39.

Me?utim, iz prethodno navedenog proizlazi da izuze?em predvi?enim u gore navedenoj odredbi nije pokriveno pru?anje obi?ne materijalne, tehni?ke ili administrativne usluge koja ne dovodi do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca (20).

40.

Me?utim, prema mojem mi?ljenju, takve usluge poput onih koje pru?a DPAS u okolnostima glavnog predmeta upravo pripadaju toj kategoriji „obi?nih materijalnih, tehni?kih ili administrativnih usluga” koje i dalje podliježu PDV?u.

41.

U skladu s njihovim opisom suda koji je uputio zahtjev u prvom pitanju, pru?anje usluga o kojima se radi u glavnom postupku sastoji se od toga da DPAS pita financijsku ustanovu da na temelju naloga za izravno tere?enje prenese svotu novca s bankovnog ra?una pacijenta i plati ga DPAS?u, koji zatim tra?i od svoje banke da tu svotu novca, nakon odbitka naknade koja mu se duguje, prenese stomatologu i osiguravatelju pacijenta.

42.

Pojašnjavam da, s obzirom na obvezu uskog tuma?enja izuze?a utvr?enog u ?lanku 135. stavku 1. to?ki (d) Direktive o PDV?u, okolnost da su usluge koje pru?a DPAS neophodne za izvr?avanje

transfera ili plaćanja zbog toga što ostvaruju želju pacijenta da provede prijenos svote novca sa svojeg računa, nije dovoljna kako bi je se izjednačilo s „transakcijom koja se odnosi na plaćanja ili transfere” koja je na temelju te odredbe izuzeta od PDV-a (21).

43.

Međutim, takva usluga sama po sebi ne dovodi do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca u smislu gore navedene sudske prakse.

44.

Naime, u okviru te usluge, DPAS ne izvršava sam prijenos svota novca dogovorenih u okviru planova stomatološke skrbi o kojima se radi u glavnom postupku (22), nego traži od predmetnih financijskih ustanova da ga provede. Stoga intervencija DPAS-a prethodi transakcijama transfera koje izvršavaju te ustanove i koje su same obuhvaćene izuzećem predviđenim u članku 135. stavku 1. točki (d) Direktive o PDV-u.

45.

Isto tako, pacijent koji podnosi nalog za transfer u korist svojeg stomatologa ne izvršava sam prijenos dogovorene svote novca, nego traži od svoje banke da ga izvrši. činjenica da je DPAS dobio ovlast da traži prijenos svote novca u ime i za račun pacijenta od njegove banke, nema uopće utjecaja na prethodne faze u „transakciju koja se odnosi na plaćanja ili transfere” u smislu gore navedene odredbe.

46.

Drugim riječima, DPAS pruža usluge administrativnog upravljanja čiji su službeni primatelji pacijenti, nakon restrukturiranja ugovora koje je proveo DPAS, a predmetne financijske ustanove izvršavaju financijske transakcije obuhvaćene izuzećem predviđenim u članku 135. stavku 1. točki (d) Direktive o PDV-u. Administrativna narav usluga koje pruža DPAS potvrđena je, prema mojem mišljenju, sadržajem dopisa namijenjenog pacijentima nakon restrukturiranja ugovora o planu otplate stomatološke skrbi (23).

47.

To je tumačenje, prema mojem mišljenju, potvrđeno presudama Bookit (24) i National Exhibition Centre (25), donesenima nakon presude Axa UK (26), koje su se odnosile na pružanje usluga uže povezanih s transakcijama transfera od usluga o kojima se radi u potonjoj presudi i u glavnom postupku.

48.

Naime, usluga obrade plaćanja karticom, o kojoj se radi u navedenim presudama, uključivala je osobito prijenos banci prihvatiteljici datoteke o namiri na kraju dana, uzimajući u obzir da to pokreće postupak plaćanja ili transfera dotičnih iznosa iz banaka izdavateljica u banku prihvatiteljicu i, konačno, na račun toga pružatelja, te da se stvarno provode samo plaćanja ili transferi za koje su potrebni podaci sadržani u navedenoj datoteci (27).

49.

Međutim, Sud je presudio da se takva usluga ne može kvalificirati kao „transakcija koja se odnosi na plaćanja ili transfere” koja je izuzeta od PDV-a na temelju članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV-u jer kao takva ne dovodi do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju

prijenos svote novca (28).

50.

Sud je pravilno pojasnio da se ta usluga stoga u biti sastoji od razmjene podataka između trgovca i njegove banke prihvatiteljice s ciljem primanja plaćanja za robu ili uslugu ponuđenu na prodaju i stoga nije financijska transakcija koja treba biti obuhvaćena prethodno navedenim izuzećem (29).

51.

Ne vidim nijedan razlog da se ta argumentacija ne primijeni i na usluge poput onih o kojima se radi u glavnom postupku. Naime, takva usluga, kao i usluge na koje su se odnosile dvije prethodno navedene presude, samo je prethodna faza transakcije transfera ili plaćanja na koju se odnosi to izuzeće i stoga treba i dalje podlijeći PDV-u.

52.

Taj je zaključak, k tomu, u skladu s ciljevima koji se nastoje postići člankom 135. stavkom 1. točkom (d) Direktive o PDV-u. S jedne strane, prema ustaljenoj sudskoj praksi, transakcije izuzete na temelju članka 135. stavka 1. točka (d) do (f) te direktive po svojoj su naravi financijske transakcije, iako ih ne mora nužno izvršavati banka ili financijska ustanova (30).

53.

U ovom slučaju, usluge poput onih o kojima se radi u glavnom postupku jesu administrativne naravi, kao što sam već prethodno objasnio. Kao što je pravilno naglasila vlada Ujedinjene Kraljevine, velik broj subjekata trenutno prihvaća plaćanja izravnim terećenjem ili kreditnom karticom. Upravljanje administrativnim aspektima tih načina plaćanja ne može se, prema mojem mišljenju, smatrati financijskom transakcijom izuzetom na temelju prethodno navedenih odredbi.

54.

S druge strane, te i dalje prema ustaljenoj sudskoj praksi, prethodno navedena izuzeća imaju za cilj smanjenje poteškoća u pogledu utvrđivanja porezne osnovice i iznosa PDV-a koji se može odbiti (31). U tom pogledu, iz objašnjenja suda koji je uputio zahtjev proizlazi da se naknada koju DPAS naplaćuje za svoje usluge sastoji od razlike između iznosa prikupljenih od pacijenata i iznosa koje DPAS isplaćuje stomatolozima i osiguravatelju. Stoga, određivanje porezne osnovice ne predstavlja nikakvu posebnu poteškoću, tako da za tu transakciju nije predviđeno da bude izuzeta na temelju članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV-u.

55.

S obzirom na prethodno navedeno, predlažem Sudu da na prvo pitanje odgovori kako slijedi. Članak 135. stavak 1. točka (d) Direktive o PDV-u treba tumačiti na način da usluge poput onih koje pruža porezni obveznik u glavnom postupku i koje se sastoje u tome da se od predmetnih financijskih ustanova traži, s jedne strane, da se na temelju naloga za izravno terećenje prenese svota novca s bankovnog računa pacijenta na račun poreznog obveznika i, s druge strane, da se zatim taj iznos, nakon odbitka naknade koja se duguje poreznom obvezniku, prenese s potonjeg računa na bankovne račune stomatologa odnosno osiguravatelja pacijenta, ne čine „transakciju koja se odnosi na plaćanja ili transfere” izuzetu od PDV-a na temelju te odredbe jer kao takva ne dovodi do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca.

B. Kvalifikacija „transakcija koja se odnosi na plaćanja ili transfere” iz presude od 28. listopada 2010., Axa UK (C-175/09, EU:C:2010:646)

56.

Kako bi se u potpunosti odgovorilo na pitanja suda koji je uputio zahtjev, moram podsjetiti i na rješenje Suda u presudi Axa UK (32) u pogledu kvalifikacije „transakcija koja se odnosi na plaćanja ili transfere”. Pozorni čitatelj već je iz prethodno navedenog zaključio da je to rješenje, prema mojem mišljenju, teško uskladivo sa sudskom praksom prije i poslije te presude.

57.

U tom pogledu, iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje, kao i pojašnjenja koje je taj sud dostavio na zahtjev Suda, proizlazi da je usluga koju pruža DPAS, o kojoj se radi u glavnom postupku, „istovjetna ili vrlo slična” usluzi koju pruža Denplan, kako je opisana u točkama 7. do 11. potonje presude (33). Ne vidim nijedan razlog zbog kojeg bi se to činjenično utvrđenje, koje je u nadležnosti nacionalnog suda, moglo dovesti u pitanje. Naglašavam da je DPAS, barem implicitno, priznao to utvrđenje ili tu veliku sličnost jer je restrukturirao ugovore na temelju kojih provodi svoje usluge kako bi izbjegao posljedice te presude (34).

58.

U odjeljku A ovog mišljenja naveo sam da usluga poput one koju pruža DPAS u glavnom postupku nije „transakcija koja se odnosi na plaćanja ili transfere” jer kao takva ne dovodi do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca.

59.

Suprotno tomu, u točki 28. presude Axa UK (35), Sud je presudio da je usluga poput one koju pruža Denplan „u načelu” transakcija koja se odnosi na plaćanja koja je izuzeta na temelju članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV-u. Međutim, zatim je presudio da takvu uslugu treba kvalificirati kao naplatu dugova te da stoga treba podlijegati PDV-u.

60.

Na taj način Sud nije ispitao ispunjavaju li usluge koje pruža Denplan kriterij utvrđen u prethodnoj sudskoj praksi kako bi se odredila „transakcija koja se odnosi na plaćanja ili transfere”, odnosno činjenica dovodi li do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca. Međutim, smatram da nema dvojbe da takva usluga, kao i usluga koju pruža DPAS u glavnom postupku, ne ispunjava taj kriterij.

61.

Stoga se na temelju presude Axa UK (36) postavlja pitanje je li Sud želio proširiti pojam „transakcija koja se odnosi na plaćanja ili transfere” na način da u njega uključi transakcije koje kao takve ne podrazumijevaju prijenos svote novca.

62.

Smatram da to nije bila namjera Suda zbog sljedećih razloga. Najprije, Sud nije izrazio namjeru da toliko promijeni sudsku praksu u gore navedenoj presudi, nego je samo sažeto istaknuo da je predmetna usluga „u na?elu” transakcija koja se odnosi na pla?anja koja je izuzeta od PDV?a, osim ako se ne radi o naplati dugova (37).

63.

Nadalje, nije utvrdio novi kriterij na temelju kojeg se može razgraničiti pojam „transakcija koja se odnosi na pla?anja ili transfere”.

64.

Naposljetku, Sud je potvrdio svoju ustaljenu sudsku praksu koja se temelji na kriteriju prijenosa svote novca u presudama Bookit (38) i National Exhibition Centre (39), koje su donesene nakon presude Axa UK (40). Kao što sam naglasio u odjeljku A ovog mišljenja (41), relevantnost tih dviju presuda tim je veća jer se, prema mojem mišljenju, odnose na pružanje usluga uže povezanih s transakcijama transfera od usluga o kojima se radi u potonjoj presudi i u glavnom postupku.

65.

S obzirom na prethodno navedeno, predlažem Sudu da u ovom predmetu ne primijeni rješenje iz presude Axa UK (42) te da stoga presudi da pružanje usluga poput onog iz glavnog postupka nije „transakcija koja se odnosi na pla?anja ili transfere” u smislu ?lanka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV?u.

C. Nepostojanje relevantnosti identiteta službenog primatelja usluge u svrhu primjene ?lanka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV?u (drugo pitanje)

66.

Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita je li pružanje usluga o kojima se radi u glavnom postupku „naplata dugova” u smislu ?lanka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV?u.

67.

Smatram da na to pitanje nije potrebno odgovoriti s obzirom na odgovor koji predlažem na prvo postavljeno pitanje. Naime, taj je odgovor potreban samo u slu?aju u kojem je predmetna usluga u na?elu obuhvaćena područjem primjene izuzeća predviđenog u ?lanku 135. stavku 1. točki (d) Direktive o PDV?u kao „transakcija koja se odnosi na pla?anja i transfere”. U tom se slu?aju stoga postavlja pitanje je li ta usluga obuhvaćena iznimkom predviđenom za radnje naplate dugova.

68.

Budući da predlažem Sudu da odgovori na na?in da usluga o kojoj se radi u glavnom postupku nije „transakcija koja se odnosi na pla?anja ili transfere”, više nije potrebno ispitati doseg iznimke od navedenog izuzeća. S praktičnog gledišta, uzimaju?i u obzir da odgovor koji predlažem na prvo pitanje podrazumijeva da ta usluga podliježe PDV?u, više nije potrebno pitati podliježe li PDV?u kao naplata dugova.

69.

Me?utim, u svrhu primjene gore navedenog izuzeća želim ponovno podsjetiti na relevantnost

okolnosti navedene u drugom postavljenom pitanju, prema kojoj uslugu o kojoj se radi u glavnom postupku službeno pruža porezni obveznik (DPAS) osobi koja duguje plaćanje (pacijentu), a ne vjerovniku tog plaćanja (stomatologu) slijedom izmjene ugovora između tih stranaka.

70.

U tom pogledu podsjećam da je na temelju ustaljene sudske prakse uzimanje u obzir gospodarske stvarnosti temeljni kriterij za primjenu zajedničkog sustava PDV-a (43). U tom pogledu, Sud je izričito priznao mogućnost da ugovorne odredbe ne odražavaju gospodarsku stvarnost pruženih usluga na kojoj treba temeljiti primjenu sustava PDV-a (44).

71.

Međutim, iz opisa činjenica koji je dao sud koji je uputio zahtjev proizlazi da je DPAS proveo restrukturiranje ugovora kojima se provode njegovi planovi otplate stomatološke skrbi kako bi se i pacijent, a ne samo stomatolog, odredio kao primatelj tih usluga. Navedeni cilj tog restrukturiranja bio je izbjeći da se dio usluge koji se pruža pacijentima kvalificira kao „naplata dugova” nakon presude Axa UK (45) tako da taj dio ostane izuzet od PDV-a (46).

72.

U okviru tog restrukturiranja, DPAS je stomatolozima i pacijentima potvrdio da je gospodarska stvarnost njegovih usluga ostala nepromijenjena jer su promjene bile „isključivo administrativne” i nisu podrazumijevale „nikakvu praktičnu razliku u odnosu na trenutane dogovore” (47).

73.

U takvim okolnostima, to restrukturiranje ugovora koje se odnosi i na određivanje pacijenta, a ne više samo stomatologa, kao primatelja tih usluga, nije relevantno u svrhu primjene članka 135. stavka 1. točke (d) Direktive o PDV-u. Taj zaključak proizlazi iz obveze da se primjena sustava PDV-a temelji na gospodarskoj stvarnosti predmetnih usluga u smislu prethodno navedene sudske prakse.

74.

Žini mi se da je taj pristup propisan i člankom 131. Direktive o PDV-u u skladu s kojim se izuzeća predviđena, osobito, člankom 135. stavkom 1. točkom (d) te direktive primjenjuju u „uvjetima koje države članice utvrđuju u svrhu osiguranja ispravne i izravne primjene tih izuzeća i sprežavanja eventualne utaje, izbjegavanja ili zloporabe”. U tom pogledu pojašnjavam da mi se ne žini da je potrebno primijeniti pravnu teoriju o zlouporabi prava koja je ipak dobro utvrđena u području PDV-a (48) jer obveza da se predmetne transakcije temelje na gospodarskoj stvarnosti omogućuje rješavanje problema istaknutog u drugom postavljenom pitanju.

75.

S obzirom na prethodno navedeno, predlažem Sudu da na to pitanje odgovori kako slijedi. Članak 135. stavak 1. točka (d) Direktive o PDV-u treba tumačiti na način da činjenica da porezni obveznik službeno pruža uslugu o kojoj se radi u glavnom postupku osobi koja duguje plaćanje (pacijentu), a ne vjerovniku tog plaćanja (stomatologu), slijedom izmjene ugovora između tih stranaka, nije relevantna u svrhu primjene izuzeća predviđenog u toj odredbi jer je gospodarska stvarnost te usluge ostala nepromijenjena.

76.

Pojašnjavam da je taj odgovor također relevantan ako Sud u ovom predmetu odluči primijeniti rješenje iz presude Axa UK (49), protivno onome što sam predložio u odjeljcima A i B ovog mišljenja. Prema mojem mišljenju, ako bi Sud smatrao da pružanje usluga poput onih o kojima se radi u glavnom postupku treba kvalificirati kao transakciju „naplate dugova” (koja podliježe PDV-u), u svrhu te kvalifikacije bilo bi svejedno to što se u ugovorima o kojima se radi u glavnom postupku kao službeni primatelj te usluge određuje stomatolog ili pacijent. Naime, obveza da se transakcije temelje na gospodarskoj stvarnosti u svrhu primjene PDV-a u tom se slučaju protivi i tome da se pukom izmjenom ugovornog teksta može izmijeniti kvalifikacija pružanja usluge iako je njezina gospodarska stvarnost ostala nepromijenjena (50).

VI. Zaključak

77.

S obzirom na prethodno navedeno, predlažem Sudu da na prethodna pitanja koja je postavio Upper Tribunal (Tax and Chancery Chamber) (Viši sud, Odjel za poreze i Chancery, Ujedinjena Kraljevina) odgovori na sljedeći način:

1.

Članak 135. stavak 1. točka (d) Direktive Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost treba tumačiti na način da usluge poput onih koje pruža porezni obveznik u glavnom postupku i koje se sastoje u tome da se od predmetnih financijskih ustanova traži, s jedne strane, da se na temelju naloga za izravno teretanje prenese svota novca s bankovnog računa pacijenta na račun poreznog obveznika i, s druge strane, da se zatim taj iznos, nakon odbitka naknade koja se duguje poreznom obvezniku, prenese s potonjeg računa na bankovne račune stomatologa odnosno osiguravatelja pacijenta, ne čine „transakciju koja se odnosi na plaćanja ili transfere” izuzetu od PDV-a na temelju te odredbe jer kao takva ne dovodi do pravnih i financijskih izmjena koje obilježavaju prijenos svote novca.

2.

Članak 135. stavak 1. točka (d) Direktive 2006/112 treba tumačiti na način da činjenica da porezni obveznik službeno pruža uslugu o kojoj se radi u glavnom postupku osobi koja duguje plaćanje (pacijentu), a ne vjerovniku tog plaćanja (stomatologu), slijedom izmjene ugovora izmeću tih stranaka, nije relevantna u svrhu primjene izuzeća predviđenog u toj odredbi jer je gospodarska stvarnost te usluge ostala nepromijenjena.

(1) Izvorni jezik: francuski

(2) Direktiva Vijeća od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2006., L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 120.).

(3) Presuda od 28. listopada 2010. (C-175/09, EU:C:2010:646)

(4) Članak 13. stavak B točka (d) podtočka 3. Šeste Direktive Vijeća 77/388/EZ od 17. svibnja 1977. o usklađivanju zakonodavstava država članica koja se odnose na poreze na promet – zajednički sustav poreza na dodanu vrijednost: jedinstvena porezna osnovica (SL 1977., L 145, str. 1.).

(5) Presuda od 28. listopada 2010. (C-175/09, EU:C:2010:646)

(6) Presuda od 28. listopada 2010. (C-175/09, EU:C:2010:646)

(7) Presuda od 26. svibnja 2016. (C-607/14, EU:C:2016:355)

(8) Presuda od 26. svibnja 2016. (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357)

(9) Presuda od 28. listopada 2010. (C-175/09, EU:C:2010:646)

(10) Presuda od 5. lipnja 1997. (C-2/95, EU:C:1997:278, t. 53.): „Transfer je transakcija koja se sastoji od izvršavanja naloga za prijenos neke svote novca s jednog bankovnog računa na drugi. Osobito ga obilježava činjenica da dovodi do promjene u postojećoj pravnoj i financijskoj situaciji, s jedne strane između nalogodavca i korisnika i s druge strane između potonjih i njihovih odnosnih banaka kao i, ovisno o slučaju, između banaka. Osim toga, transakcija koja dovodi do te promjene jest sam prijenos sredstava između računa, neovisno o njegovom uzroku. Stoga, s obzirom na to da je transfer samo način prijenosa sredstava, funkcionalni aspekti odlučujući su za utvrđivanje toga je li transakcija transfer u smislu Šeste direktive [koju je zamijenila Direktiva o PDV-u].”

(11) Taj kriterij uostalom odgovara uobičajenoj definiciji pojma „transfer”, kao i definiciji utvrđenoj u članku 4. stavku 24. Direktive (EU) 2015/2366 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2015. o platnim uslugama na unutarnjem tržištu, o izmjeni direktiva 2002/65/EZ, 2009/110/EZ i 2013/36/EU te Uredbe (EU) br. 1093/2010 i o stavljanju izvan snage Direktive 2007/64/EZ (SL 2015., L 337, str. 35.), prema kojoj je transfer „platna usluga kojom se račun za plaćanje primatelja plaćanja odobrava za platnu transakciju ili niz platnih transakcija na teret platiteljevog računa za plaćanje, od strane pružatelja platnih usluga kod kojeg se vodi platiteljev račun za plaćanje, na osnovi instrukcije koju daje platitelj”.

(12) Presude od 26. svibnja 2016., Bookit (C-607/14, EU:C:2016:355, t. 39.); od 26. svibnja 2016., National Exhibition Centre (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 34.) i u tom smislu presuda od 5. lipnja 1997., SDC (C-2/95, EU:C:1997:278, t. 64. do 66.)

(13) Presuda od 28. listopada 2010. (C-175/09, EU:C:2010:646)

(14) Presude od 5. lipnja 1997., SDC (C-2/95, EU:C:1997:278, t. 53.); od 28. srpnja 2011., Nordea Pankki Suomi (C-350/10, EU:C:2011:532, t. 25.); od 13. ožujka 2014., ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, t. 79.); od 26. svibnja 2016., Bookit (C-607/14, EU:C:2016:355, t. 38.) i od 26. svibnja 2016., National Exhibition Centre (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 33.)

(15) Presuda od 22. listopada 2015., Hedqvist (C-264/14, EU:C:2015:718, t. 40.) i u tom smislu presuda od 12. lipnja 2014., Granton Advertising (C-461/12, EU:C:2014:1745, t. 37. i 38.)

(16) Vidjeti presude od 5. lipnja 1997., SDC (C-2/95, EU:C:1997:278, t. 50); od 28. srpnja 2011., Nordea Pankki Suomi (C-350/10, EU:C:2011:532, t. 26.); od 26. svibnja 2016., Bookit (C-607/14, EU:C:2016:355, t. 43.) i od 26. svibnja 2016., National Exhibition Centre (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 38.).

(17) Vidjeti osobito presudu od 2. prosinca 2010., Everything Everywhere (C-276/09, EU:C:2010:730, t. 31.).

(18) Vidjeti osobito presude od 5. lipnja 1997., SDC (C-2/95, EU:C:1997:278, t. 32.); od 26. lipnja 2003., MKG Kraftfahrzeuge Factoring (C-305/01, EU:C:2003:377, t. 64.); od 13. ožujka 2014., ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, t. 78.); od 22. listopada 2015., Hedqvist (C-264/14, EU:C:2015:718, t. 39.); od 26. svibnja 2016., Bookit (C-607/14, EU:C:2016:355, t. 36.)

i od 26. svibnja 2016., National Exhibition Centre (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 31.).

(19) Presuda od 13. ožujka 2014., ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, t. 77. do 85.) Sud je naveo da „transakcije koje se odnose na plaćanja ili transfere” fine transakcije koje materijaliziraju prava koja članovi imaju u odnosu na mirovinske fondove time što dug koji radnik ima prema svojem poslodavcu pretvaraju u dug prema mirovinskom fondu kojemu on pripada (točka 82. te presude).

(20) Vidjeti u tom smislu presude od 5. lipnja 1997., SDC (C-2/95, EU:C:1997:278, t. 66.); od 13. prosinca 2001., CSC Financial Services (C-235/00, EU:C:2001:696, t. 26. do 28.); od 28. srpnja 2011., Nordea Pankki Suomi (C-350/10, EU:C:2011:532, t. 24. i 28. do 39.); od 13. ožujka 2014., ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, t. 79.); od 26. svibnja 2016., Bookit (C-607/14, EU:C:2016:355, t. 40. i 51.) i od 26. svibnja 2016., National Exhibition Centre (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 35. i 46.).

(21) Presude od 5. lipnja 1997., SDC (C-2/95, EU:C:1997:278, t. 65.); od 13. prosinca 2001., CSC Financial Services (C-235/00, EU:C:2001:696, t. 32.); od 28. srpnja 2011., Nordea Pankki Suomi (C-350/10, EU:C:2011:532, t. 31.); od 26. svibnja 2016., Bookit (C-607/14, EU:C:2016:355, t. 45.) i od 26. svibnja 2016., National Exhibition Centre (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 40.)

(22) Okolnosti iz glavnog postupka stoga treba razlikovati od okolnosti na temelju kojih je donesena presuda ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139). Vidjeti bilješku 19. ovog mišljenja.

(23) Naime, iz tog dopisa, koji navodi sud koji je uputio zahtjev i ije u dijelove ponoviti u nastavku teksta, proizlazi da DPAS pruža usluge administrativnog upravljanja: „[Vaše] mjesečno plaćanje provodi se posredovanjem [DPAS-a], koji izrađuje, pruža i upravlja vašim planom stomatološke skrbi koristeći se svojim svojstvom upravitelja izravnog terećenja. Iako je DPAS u prošlosti, naravno, bio povezan s vama, plaćali smo DPAS-u, kao stomatološka ordinacija, troškove upravljanja koji su se odbijali od plaćanja izravnim terećenjem koje ste izvršili. [...] Od sada predlažemo [...] da DPAS zadrži dio ukupnog mjesečnog iznosa koji mu plaćate izravnim terećenjem u okviru njegove obveze prema vama da upravlja vašim planovima otplate stomatološke skrbi, vašom policom dopunskog osiguranja i telefonskim linijama za hitne stomatološke službe” (moje isticanje). Vidjeti i točke 17. do 19. ovog mišljenja.

(24) Presuda od 26. svibnja 2016. (C-607/14, EU:C:2016:355)

(25) Presuda od 26. svibnja 2016. (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357)

(26) Presuda od 28. listopada 2010. (C-175/09, EU:C:2010:646)

(27) Presude od 26. svibnja 2016., Bookit (C-607/14, EU:C:2016:355, t. 44.) i National Exhibition Centre (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 39.)

(28) Vidjeti u tom smislu presude od 26. svibnja 2016., Bookit (C-607/14, EU:C:2016:355, t. 45. do 51.) i National Exhibition Centre (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 40. do 46.).

(29) Vidjeti u tom smislu presude od 26. svibnja 2016., Bookit (C-607/14, EU:C:2016:355, t. 53. do 56.) i National Exhibition Centre (C-130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 48. do 51.).

(30) Presude od 19. travnja 2007., Velvet & Steel Immobilien (C-455/05, EU:C:2007:232, t. 22.); od 22. listopada 2009., Swiss Re Germany Holding (C-242/08, EU:C:2009:647, t. 46.); od 12. lipnja 2014., Granton Advertising (C-461/12, EU:C:2014:1745, t. 29.); od 13. ožujka 2014., ATP

PensionService (C?464/12, EU:C:2014:139, t. 78.); od 22. listopada 2015., Hedqvist (C?264/14, EU:C:2015:718, t. 37.); od 26. svibnja 2016., Bookit (C?607/14, EU:C:2016:355, t. 36.) i od 26. svibnja 2016., National Exhibition Centre (C?130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 31.)

(31) Presude od 19. travnja 2007., Velvet & Steel Immobilien (C?455/05, EU:C:2007:232, t. 24.); od 10. ožujka 2011., Skandinaviska Enskilda Banken (C?540/09, EU:C:2011:137, t. 21.); od 12. lipnja 2014., Granton Advertising (C?461/12, EU:C:2014:1745, t. 30.); od 22. listopada 2015., Hedqvist (C?264/14, EU:C:2015:718, t. 36.); od 26. svibnja 2016., Bookit (C?607/14, EU:C:2016:355, t. 55.) i od 26. svibnja 2016., National Exhibition Centre (C?130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357, t. 50.)

(32) Presuda od 28. listopada 2010. (C?175/09, EU:C:2010:646)

(33) Vidjeti to?ku 12. ovog mišljenja.

(34) Vidjeti to?ke 16. do 19. ovog mišljenja.

(35) Presuda od 28. listopada 2010. (C?175/09, EU:C:2010:646)

(36) Presuda od 28. listopada 2010. (C?175/09, EU:C:2010:646)

(37) Presuda od 28. listopada 2010., Axa UK (C?175/09, EU:C:2010:646, t. 28.)

(38) Presuda od 26. svibnja 2016. (C?607/14, EU:C:2016:355)

(39) Presuda od 26. svibnja 2016. (C?130/15, neobjavljena, EU:C:2016:357)

(40) Presuda od 28. listopada 2010. (C?175/09, EU:C:2010:646)

(41) Vidjeti to?ke 47. do 51. ovog mišljenja.

(42) Presuda od 28. listopada 2010. (C?175/09, EU:C:2010:646)

(43) Presude od 20. velja?e 1997., DFDS (C?260/95, EU:C:1997:77, t. 23.); od 28. lipnja 2007., Planzer Luxembourg (C?73/06, EU:C:2007:397, t. 43.); od 7. listopada 2010., Loyalty Management UK i Baxi Group (C?53/09 i C?55/09, EU:C:2010:590, t. 39.) i od 20. lipnja 2013., Newey (C?653/11, EU:C:2013:409, t. 42.)

(44) Vidjeti osobito presudu od 20. lipnja 2013., Newey (C?653/11, EU:C:2013:409, t. 44.).

(45) Presuda od 28. listopada 2010. (C?175/09, EU:C:2010:646)

(46) Vidjeti to?ke 16. do 19. ovog mišljenja.

(47) Vidjeti to?ke 18. i 19. ovog mišljenja.

(48) Vidjeti osobito presude od 21. velja?e 2006., Halifax i dr. (C?255/02, EU:C:2006:121, t. 74. i 75.); od 17. prosinca 2015., WebMindLicenses (C?419/14, EU:C:2015:832, t. 35. i 36.) i od 22. studenoga 2017., Cussens i dr. (C?251/16, EU:C:2017:881).

(49) Presuda od 28. listopada 2010. (C?175/09, EU:C:2010:646)

(50) Vidjeti to?ku 72. ovog mišljenja.